

Kansandialektologinen testi *lukkiin* ('luin') -tyyppisten imperfektimuotojen havaitsemisesta

1 Tutkittava ilmiö

Tämä kirjoitus käsittelee ei-lingvistien havaintoja murteesta. Tutkittava ilmiö on Oulun seudun murteelle tyyppilliset erikoiset imperfektimuodot, esimerkiksi *lukkiin* ('luin'), *panniin* ('panin') ja *hoit(t)iin* ('hoidin'). Kutsun näitä muotoja tässä yhteisnimellä *lukkiin*-tyyppiset (imperfekti)muodot. Niille on tyyppillistä, että niissä esiintyy sekundaari pitkä *i*, jonka edellä on geminoitunut konsonantti. Jos verbissä esiintyy kvalitatiivinen astevaihtelu, näissä muodoissa on aina myös vahva aste. *lukkiin*-tyyppiset imperfektimuodot ovat Oulun seudun murteen ekspansiivisia piirteitä. Niistä on havaintoja jo Wennolan vuonna 1896 kirjoittamassa tutkimuksessa, mutta viime vuosikymmeninä niistä on tullut erityisen ekspansiivisia (ks. Pääkkönen 1971: 153–155; Mantila & Pääkkönen 2010: 173–188). Nykyisessä puhemielessä nämä muodot ovat leviämässä myös naapurimurteisiin, ja niistä on havaintoja peräpohjalaismurteen eteläosasta (Nurmesniemi 2004: 27). Omien kenttähavaintojeni mukaan näitä muotoja voi nykyään kuulla myös Kainuun ja Koillismaan nuorisolta.

Puheena olevien erikoisten imperfektimuotojen syntyyn ovat vaikuttaneet yleisgeminatation ja astevaihtelun toteutumisehdot. Muotojen syntyhistoria tunnetaan hyvin, mutta ilmiön nykypuhetielinen distributio on tarkemmin selvittämättä. Selvää kuitenkin on, että kyseessä on kielenmuutos, joka yhä etenee

tiettyjen kontekstuaalisten ehtojen vallitessa. Pisimmälle muutos on ehtinyt tapauksissa, joissa tavataan klusiilien geminoituminen, esimerkiksi *lukkiit* ('luit'), *tekkiin* ('tein'), *vettiitte* ('veditte'), *reppiin* ('revin'), ja harvinaisempia ovat soinnillisen konsonantin geminoitumistapaukset, esimerkiksi *panniin*, *olliin* ('olin'). Näissä tapauksissa tuloksena on siis ollut yleisgeminatatiomuotoja muistuttavia muotoja. Harvinaisena puheena olevaa imperfektityyppiä tavataan silloin, kun edellä on pitkä tavu. Tuloksena ovat silloin *hoittiin*-tyyppiset muodot. Klusiili saattaa myös tässä geminoitua, ja silloin tuloksena ovat erikoisgeminatatiomuotoja muistuttavat *hoittiin*-muodot. (Mantila & Pääkkönen 2010: 173–188.) Nimitän tästä eteenpäin näitä kolmea tapausmuutoksen etenemiskonteksteiksi. Morfologisesti mahdollisia erikoisia imperfektimuotoja ovat yksikön 1. ja 2. persoonan sekä monikon 2. persoonan muodot, esimerkiksi *tekkiin*, *tekkiit*, *tekkiitte*.

Nominien monikossa Oulun seudun murteessa tavataan seuraavanlaisia muotoja: *lavvoisa* ~ *lattoisa* ('ladoissa'), *keivoilla* ~ *kettoilla* ('kedoilla'), *sijjoille* ~ *sikkoille* ('sioille'). Ensin mainitut ovat tavallisia yleisgeminatatiomuotoja, koska Oulun seudun murre kuuluu siihen murretyyppiin, jossa yleisgeminatio on yleistynyt alkuperäisestä esiintymiskontekstistaan supistumavokaalin ja -diftongin edeltä myös alkuperäisten diftongien edelle. (Nahkola 1987: 51.) Jälkimmäiset muistuttavat *lukkiin*-tyypin imperfekti-

muotoja siinä mielessä, että niissä esiintyy poikkeuksellinen vahva aste. Nämä *lattoisa*-tyyppiset monikot ovat *lukkiin*-tyyppin imperfektejä paljon laajemmalle levinneitä, ja niitä tavataan Oulun seudun murteen lisäksi keskipohjalaisissa murteissa (Suihkonen 1992: 249–258) ja Kainuun murteissa (Räisänen 1972: 289–294). Tämä tyyppi onkin varmasti ollut antamassa mallia *lukkiin*-tyypille, joka levinneisyytensä perusteella lienee myöhäisempi kehittyä.

Teoreettisesti kirjoitus kuuluu kansandialektologian alaan. Koska kansandialektologia tutkii ei-lingvistien käsityksiä ja havaintoja kielestä (esim. Preston & Niedzielski 2003), *lukkiin*-tyyppin imperfektimuodot sopivat hyvin sen tutkimuskohteeksi. Nämä muodot nimittäin herättävät usein niiden huomiota, joille Oulun seudun murre on vierasta. Jos esimerkiksi syöttää Google-hakukoneeseen muodon *tekkiin*, voi löytää osuvia keskustelupalstoilta, joissa kommentoidaan näitä muotoja. Esimerkiksi:

- (1) Niihin lienen sopeutunut paremmin, koska ne eivät eroa oikeista muodoistaan niin paljon kuin ”tekkiin”. Näin ollen ne särähtävät korvaan/silmään vähemmän kuin ”tekkiin”, eivät ainakaan aiheuta sisuskalujen kääntymistä :) ja ”ketä” (joista viimeksi mainittu jossain muussa merkityksessä kuin ”kuka”-pronominin yksikön – – (sfnet.keskustelu.kieli, 24.5.2011))
- (2) 5v. lapseni on alkanut puhumaan juuri noin. Päiväkodista varmaanki tarttunut... Ja yritän todellakin aina oikeasta, ei ole hyvää Suomen kieltä. Vaikka toisaalta, olen sitä mieltä, että tuo on yksi tämän murteen piirre, vrt Oulussa päin sanotaan ”mää tekkiin, mää men-

niin...” (http://www.vauva.fi/keskustelu/3412054/ketju/miksi_helsinkilaiset_puhuvat_niin_vammaisesti/sivu/2, 19.6.2013)

Suomessa kansandialektologiaa on harastettu erityisesti Itä-Suomen yliopistossa (viimeksi Nupponen 2011; Palander 2011) mutta jonkin verran myös muissa yliopistoissa. Ensimmäinen kansandialektologinen väitöskirja oli vuonna 2009 Helsingin yliopistossa tarkastettu Vaattovaaran tutkimus *Meän tapa puhua: Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Tässä väitöskirjassa Vaattovaara puhuu mielteistä, joilla hän tarkoittaa paitsi havaintoja ja käsityksiä myös niiden taustalla vaikuttavaa hiljaista tietoa. Mukana ovat siis yksittäisten muotojen, sanojen ja rakenteiden havaitsemisen lisäksi käsitykset kielestä sekä sen alueellisesta ja sosiaalisesta variaatiosta annetut merkitykset. (Mts. 32–33.) Itse puhun tässä havaitsemisesta (ks. Nupponen 2011: 30), koska olen ottanut tehtäväkseni tarkastella, miten ei-lingvistit variaatiotilanteessa havaitsevat juuri erikoisia vahva-asteisia ja geminoituneita *lukkiin*-tyyppisiä imperfektimuotoja. En siis tutki, mitä mielteitä informanttini liittävät näihin muotoihin tai miten he merkityksellistävät Oulun seudun murretta.

2 Testi

Kansandialektologisessa tutkimuksessa on käytetty monenlaisia menetelmiä. Maallikoiden havaintoja kielestä voi saada esiin esimerkiksi kyselylomakkeen avulla, jossa on sekä avoimia kysymyksiä että monivalintatehtäviä, joissa pitää valita se muoto tai sana, joka informantin mukaan kuuluu tiettyyn murteeseen. Voidaan myös teettää murteentunnistustehtäviä, jotka voivat pohjautua kirjoitettuun tai kuultuun aineistoon, tai voidaan tehdä haastatteluja, joissa informanteilta kysel-

lään heidän murretiedoistaan ja -asenteistaan. Yksi paljon käytetty tapa on piirittää murrekarttoja, ja joillain kielialueilla tällaista menetelmää on käytetty lingvistenkin murrekartan teossa. (Ks. Palander 2011: 17–19 ja siinä mainittu kirjallisuus; Vaattovaara 2009: 48–51; Nupponen 2011: 10–19.)

Omassa tapauksessani olen päätenyt käännöstehtävään, jossa esitin informanteille kirjallisesti yleiskielisiä sananmuotoja ja pyysin heitä kirjoittamaan yleiskielisen sananmuodon viereen, miten kyseinen muoto kuuluu Oulun seudun murteella. Käännöstehtävä sopii hyvin puheena olevien muotojen havaitsemisen tutkimiseen, koska sen avulla saadaan näkyviin sellaisia murrehavaintoja, joita spontaanisti ei pystyttäisi kielentämään (ks. Nupponen 2011: 255–256). Tässä tapauksessahan on kysymys etenevän muutoksen havainnoimisesta, eikä liene ajateltavissa, että informantit ilman valmiiksi annettuja käännettäviä muotoja kykenisivät hahmottamaan erityyppisten kontekstien muutosalttiutta.

Informanteille annettiin kyselylomakkeessa yleiskieliset asut *luin*, *panin* ja *hoidin* ja kysyttiin seuraavasti: ”Miten Sinun mielestäsi Oulun seudun murteessa sanotaan alla luetellut kirjakieliset muodot? Tehtävään ei ole ’oikeita’ vastauksia. Tärkeää on, että kerrot oman käsityksesi.” Mitään muuta opastusta ei annettu. Lomakkeessa kysyttiin myös muita muotoja, koska alun perin käytin sitä muihin tarkoituksiin. Mainitut kolme imperfekti-muotoa valitsin tähän tarkasteluun siksi, että ne edustavat puheena olevien erikoisten imperfektimuotojen levinneisyshierarkian eri muutoskonteksteja: *luin*-tapauksessa on yksinäisklusiilin astevaihtelu ja tässä kontekstissa siis kielenmuutos on ehtinyt pisimmälle, *panin*-tapauksessa taas ei ole astevaihtelua ja geminaatiolliset ja pitkä-*i*-lliset muodot ovat harvinaisempia, *hoidin*-tapaukseen muutos puolestaan on ehtinyt harvimmin ja siinä tulok-

sena on siis *hoitiin*-muotoja tai erikoisgeminaatiotapauksen näköisiä *hoittiin*-muotoja.

Yksittäiset muodot edustavat siis tässä muutoksen leviämishierarkian eri konteksteja. Ne eivät tietysti täysin pysty näyttämään sitä, miten ei-kielitieteilijä hahmottaa eri muutoskontekstien yleisyyttä. Erikoisten imperfektimuotojen havaitsemiseen vaikuttaa varmasti myös verbien *lukea*, *panna* ja *hoitaa* frekvenssi siinä arkikielessä, jonka kanssa informantit ovat päivittäin tekemisissä. Jotain testi kuitenkin kertonee muutoksen eri kontekstien yleisyyden havaitsemisesta, koska informanteilla oli mahdollisuus kääntää annettu muoto usealla eri tavalla. Esimerkiksi muodon *luin* oulunseutulaisia murrevastineita ovat lingvistisen tiedon valossa yhtä hyvin *luvin*, *lujin*, *luvin* ja *lukkan*. Lomake sopii siis testaamaan juuri sitä, kuinka usein vastaaja havaitsee, että muoto *lukkan* on mahdollinen tai että muoto *lukkan* on myös mahdollinen. Useat vastaajat antoivatkin yleiskielisen muodon vastineeksi esimerkiksi vaihtelusuhteen *lujin* ~ *lukkan*, vaikka testitilanteessa ei erikseen tätä mahdollisuutta mainittu. Lomakkeessa on mukana Oulun seudun murrealueen tarkka kartta, josta näkyvät kaikki siihen luettavat kunnat tai varhemmat pitäjät. (Ks. Mantila & Pääkkönen 2010: 266–268.)

Vastaajia on 259, ja he olivat aineiston keruuhetkellä Oulun yliopiston humanistisen, kasvatustieteellisen ja luonnontieteellisen tiedekunnan sekä avoimen yliopiston opiskelijoita. Kyselylomakkeet täytettiin opetustilanteen alussa, ja kysely toteutettiin lukuvuoden 2008–2009 aikana. Vastaajia pyydettiin kertomaan, ovatko he aina asuneet lomakkeessa olevan Oulun seudun murrealuetta esittävän kartan osoittamalla alueella vai ovatko he muuttaneet jostain. Lisäksi kysyttiin muuton ajankohdasta ja annettiin seuraavat kolme vaihtoehtoa: 1) Olen muuttanut juuri hiljattain, korkeintaan vuosi

sitten. 2) Olen muuttanut 1–5 vuotta sitten. 3) Olen muuttanut aikaisemmin kuin viisi vuotta sitten. Vastaajista 98 oli aina asunut Oulun seudun murteen alueella, 110 oli muuttanut naapurimurteiden eli keski- tai peräpohjalaisten murteiden tai Kainuun murteen alueelta ja 51 oli muuttanut kauempaa. Valtaosa muualta muuttaneista eli 140 (87 %) oli muuttanut alle viisi vuotta sitten. Koska yli viisi vuotta sitten muuttaneita on näin vähän, en ota tarkastelussa huomioon Oulussa asutun ajan vaikutusta tutkittavan murreilmiön tunnistamiseen.

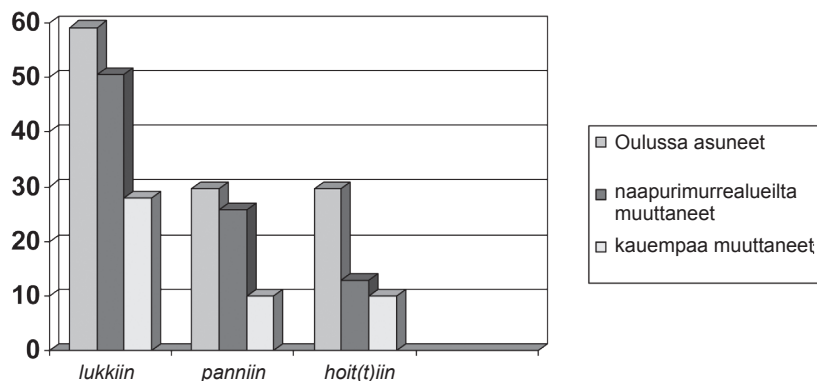
Tutkimusongelmani kiteytyy kolmeen kysymykseen:

- 1) Miten murretausta vaikuttaa *lukkiin*-tyyppisten muotojen havaitsemiseen?
- 2) Havaitsevatko informantit *lukkiin*-tyyppisten muotojen etenemiskontekstien hierarkian samoin kuin lingvistit?
- 3) Miten murretausta ja havainnot muotojen etenemiskontekstien hierarkiasta korreloivat keskenään?

3 Analyysi

Kuviossa 1 esitän muotojen *luin*, *panin* ja *hoidin* käännosten prosenttijakauman informanttien murretaustan mukaan. Kuvion prosentit ilmaisevat sen, kuinka suuri osuus aina Oulussa asuneiden, naapurimurrealueilta muuttaneiden ja kauempaa muuttaneiden käännoksistä on erikoista *lukkiin*-imperfektityyppiä. Mukaan olen laskenut myös ne tapaukset, joissa informantti on erikoisen imperfektimuodon ohella ilmoittanut myös jonkin toisen muodon, esimerkiksi *lujin* ~ *lukkiin*.

Useimmin erikoinen imperfektityyppi käännetään *luin*-muodon murrevasti-neeksi eli sellaisessa tapauksessa, jossa esiintyy yksinäisklusiilin kvalitatiivinen astevaihtelu ja jossa kontekstissa puheena oleva kielenmuutos lingvistisen tiedon mukaan onkin yleisin. Oulunseutulaisen havaitsemisprosentti on 59,1, naapurimurrealueelta tulleiden 50,5 ja kauempaa muuttaneiden 28. Harvemmin erikoiseksi imperfektiksi käännetään soinnillisen konsonantin sisältämä *panin*-muoto. Oulunseutulaisen prosentti on 29,6, naapurimurrealueilta muuttaneiden 25,7 ja kauempaa muuttaneiden 10. Harvim-

Kuvio 1. *lukkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen eri etenemiskontekstien havaitsemisen prosenttijakauma murretaustan mukaan eri informanttiryhmissä (N = 259).

min erikoinen imperfektityyppi havaitaan silloin, kun muutos lingvistisen tiedon mukaan onkin harvinaisin: *hoit(t)iin*-muodon käänkösvastineiden prosentuaalinen osuus on oulunseutulaisilla 29,6, naapurimurrealueilta muuttaneilla 12,9 ja kauempaa muuttaneilla 10. Tulos vastaa siis täysin lingvististä tietoa kielenmuutoksen yleistymisen hierarkiasta.

Informanttien murretaustalla on vaikutusta siihen, miten usein erikoisia *lukkiin*-tyypin imperfektimuotoja havaitaan. Oulunseutulaiset havaitsevat puheena olevat erikoiset muodot jokaisessa etenemiskontekstissa useimmin, naapurimurrealueilta kotoisin olevat toiseksi useimmin ja kauempaa muuttaneet harvimminkin. Kuviossa 1 tämä näkyy siten, että kaikkien käännettäväksi annettujen muotojen *lukkiin*-tyypin käänkösvastineen prosentuaalisia osuuksia kuvaavien pylväiden korkeusjärjestys on aina sama.

Informanttiryhmiä keskenään tarkasteltaessa muutoksen havaitsemisjärjestys ei ole aivan yhtä symmetrinen. Oulunseutulaisilla yleisin on kyllä *lukkiin*-tyypin konteksti, mutta *panniin* ja *hoit(t)iin*-tyyppien havaitsemisprosentti on sama (29,6). Kauempaa muuttaneilla tulos on samansuuntainen, eli yleisimmin on havaittu *lukkiin*-tyypin erikoiset imperfektimuodot, mutta *panniin*- ja *hoit(t)iin*-tyyppien välillä ei heilläkään ole eroa. Molempien prosentti on 10. Naapurimurrealueilta muuttaneiden prosentit puolestaan noudattavat lingvistisen tiedon kanssa yhtäpitävää linjaa: *lukkiin*-käänkösvastineen osuus on 50,5, *panniin*-vastineen 25,7 ja *hoit(t)iin*-vastineen 12,9.

Testin tuloksen perusteella informanttien havaintoja murteessa käynnissä olevan muutoksen hierarkiasta ja vallitsevasta variaatiosta voi pitää hyvin tarkkoina. Myös Vaattovaara (2009: 236) on pellolaisnuorten kieltä koskevassa väitöskirjassaan saanut tuloksen, jonka mukaan hänen informanttiansa havainnot jälkitavujen vokaalien välisen *h:n* variaa-

tiosta vastaavat hämmästyttävän hyvin lingvististä tietoa. Saattaa olla, että ei-lingvistien huomiot juuri murteiden erikoisimmista ja selkeimmin yleiskielestä ja muista murteista erottavista piirteistä ja niiden lingvistikäytännöistä ovat tarkkoja (ks. esim. Mielikäinen & Palander 2002: 98–99; vrt. Nupponen 2011: 167). Yllättävä tulos tässä on se, että eri etenemiskontekstien osalta havainnot omasta murteesta eivät ole tarkempia kuin muiden (tästä ks. esim. Palander 2007: 4) eli oulunseutulaiset eivät tee eroa kahden harvinaisemman etenemiskontekstin välillä.

Laadullisesti tarkasteltuna muodon *luin* eli yksinäisklusiilin astevaihtelun sisältävissä tapauksissa oulunseutulaisien, naapurimurrealueilta muuttaneiden ja kauempaa muuttaneiden käänköksissä on mielenkiintoisia eroja. Oulunseutulaisilla on useita mainintoja variaatiosta. Kaksi mainintaa on vaihtelusuhteesta *luvin* ~ *lukkiin*. Oulunseutulaisista informanteista yksi kertoo jopa vaihtelusuhteesta *lujin* ~ *luvin*. Lingvistisen tiedon mukaan *uyi-sekkensin jatkajana on Oulun seudun murteessa *uji lukea*-verbissä. Kuitenkin Utajärveltä on merkitty myös *luvin*. (Pääkkönen 1971: 50.) Näin lopulta tämäkin havainto kaikessa tarkkuudessaan vastaa lingvististä tietämystä.

Silmiinpistävin laadullinen ero käänköksissä on kuitenkin se, että oulunseutulaisien ja naapurimurrealueilta muuttaneiden käänköksissä ei ole lainkaan lingvistisen tiedon vastaisia muotoja, mutta kauempaa muuttaneiden vastauksissa sellaisia on. Erityisen mielenkiintoisia ovat sellaiset muodot, jotka ehkä kertovat, että informantti on jo pannut merkille *lukkiin*-tyypin imperfektimuodot, mutta havainto ei ole vielä niin tarkka, että hän osaisi toistaa ne. Muoto *luin* on käännetty kaksi kertaa asuun *lukin*. *panin*-muoto puolestaan on peräti neljä kertaa käännetty asuun *pannin* ja kolme kertaa asuun

paniin, hoidin-muodon käännösvastineita ovat kaksi kertaa *hoidiin* ja kerran *hoiin*.

4 Päätäntö

Tässä kansandialektologisessa havainto-artikkelissa tarkastelen Oulun seudun murteelle tyypillisten *lukkiin, panniin* ja *hoit(t)iin* -tyyppisten imperfektimuotojen havaitsemista. Tätä testaan lomakkeella, jossa informanteja pyydettiin kääntämään Oulun seudun murteelle muodot *luin, panin* ja *hoidin*. Vastaajia on yhteensä 259, ja he ovat kaikki Oulun yliopiston opiskelijoita. Vastaajissa on kolme ryhmää: aina Oulun seudulla asuneet, naapurimurrealueilta muuttaneet ja kauempaa muuttaneet. Testattavassa ilmiössä on kyse paraakaa etenevästä kielennuutoksesta, ja testissä käännettäväksi valitut muodot edustavat muutoksen erilaisia etenemiskonteksteja.

Murretaustalla on odotuksenmukaisesti vaikutusta puheena olevan erikoisen muototyypin havaitsemiseen. Useimmin sen ovat havainneet oulunseutulaiset, toiseksi useimmin naapurimurrealueilta muuttaneet ja harvimmin kauempaa muuttaneet. Informanttien havainnot muotojen esiintymistäajuudesta ovat hämmästyttävän tarkkoja. Useimmin erikoinen imperfektityyppi on käännetty *luin*-muodon vastineeksi, toiseksi useimmin *panin*-muodon vastineeksi ja harvimmin *hoidin*-muodon vastineeksi. Tämä vastaa täysin lingvististä tietoa muutoksen etenemiskontekstien hierarkiasta.

Informanttien havainnot murteessa tahtaavasta muutoksesta ja vallitsevasta variaatiosta ovat siis hämmästyttävän tarkkoja. Informanttiryhmittäin tarkasteltuna naapurimurrealueilta tulleilla muutoksen havaitsemisjärjestys on täsmälleen yhtenevä lingvistisen tiedon kanssa, mutta oulunseutulaiset ja kauempaa muuttaneet eivät tee eroa kahden harvinaisemman muutoskontekstin välillä.

Selvin ero oulunseutulaisien ja muuttaneiden välillä on, että oulunseutulaiset hahmottavat paremmin olemassa olevaa variaatiota (*luin* ~ *lujin* ~ *lukkiin*). Heillä ja naapurimurrealueilta muuttaneilla ei myöskään esiinny täysin lingvistisen tiedon mukaan mahdollisia muotoja, joita taas kauempaa muuttaneilla on. Kuitenkin viimeksi mainituillakin on muotoja (esim. *lukkin, paniin*), jotka saattavat kertoa siitä, että jollain tasolla erikoiset imperfektimuodot on jo havaittu, vaikka niitä ei vielä osata toistaa.

Testin tulos antaa luvan olettaa, että käynnissä olevan muutoksen etenemisen havaitsemisen testaamisessa on mahdollista käyttää testiä, jossa informanteille annetaan eri etenemiskonteksteja edustavia yksittäisiä muotoja käännettäväksi. Tosin testin tulos olisi luotettavampi, jos saman muutoskontekstin havaitsemisen testaamiseen olisi käytetty useita eri muotoja.

HARRI MANTILA
etunimi.sukunimi@oulu.fi

Lähteet

- MANTILA, HARRI – PÄÄKKÖNEN, MATTI 2010: *Oulun seudun murteen vokaalisto. Historia, muutos ja variaatio*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreasenteista. – *Sananjalka* 44 s. 86–109.
- NAHKOLA, KARI 1987: *Yleisgeminaatio. Äänne­muutoksen synty ja vaiheet kielisysteemissä erityisesti Tampereen seudun hämäläismurteiden kannalta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NUPPONEN, ANNE-MARIA 2011: ”Savon murre” savolaiskorvin. *Kansa murteen havainnoijana*. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 11. Joensuu: University of Eastern Finland.
- NURMESNIEMI, LIISA 2004: *Keminmaalaisnuorten murre. Käyttö, tiedostaminen ja*

- asenteet*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- PALANDER, MARJATTA 2007: Alueellisen taustan vaikutus murrekäsityksiin. – *Virittäjä* 111 s. 24–55.
- 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Suomi 200. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PRESTON, DENNIS R. – NIEDZIELSKI, NANCY A. 2003: *Folk linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- PÄÄKKÖNEN, MATTI 1971: *Oulun seudun murteen äännehistoria I*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RÄISÄNEN, ALPO 1972: *Kainuun murteiden äännehistoria I. Vokaalisto*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SUIHKONEN, PAAVO 1992: *Klusiilien vaihtelusuhteet Kala- ja Lestijokilaakson murteissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- WENNOLA, J. H. 1896: *Äänneopillisia havainnoita Pohjois-Pohjanmaan rantamurteesta*. Suomi III: 13. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Rudimentan vesileimasta ja tekijästä

Rudimenta-kieliopista kirjoittamassaan arvostelussa Kaisa Häkkinen (*Virittäjä* 2/2013 s. 292–299) kiinnitti aiheellisesti huomiota teoksessamme olevaan vääränlaisene vesileimakuvaan. Kieliopin paperissa oleva vesileima on julkaistussa teoksessa luonnehditun kaltainen ja siis vasta 1600-luvun jälkipuoliskolla käytössä ollut, mutta valitettavasti teoksen kuvien taitossa vesileimakuva vaihtui. Kuvan tulisi olla Lindbergin (1998: A35) julkaiseman vesileiman LIN 158 mukainen, siis Rantzaun kreivi Christianiin viittaavan kirjainyhdistelmän *CGZRHABR* sisältävä.

Arvostelunsa lopuksi Häkkinen esittää kokonaan uuden teorian, jonka mukaan *Rudimentan* laatija olisi Turun akatemian logiikan ja metafysiikan, myöhemmin myös teologian professorina toiminut Jacobus Flachsenius (n. 1633–1694). Tällä on ollut kieltämättä mielenkiintoisia yhteyksiä moniin editiossamme esille tulleisiin henkilöihin 1600-luvun sinänsä ko-

vin pienissä piireissä. Varsinaisia kielellisiä perusteita Häkkinen esittää hypoteesinsa tueksi vain yhden, Flachseniuksen suomenkielissä teoksissaan käyttämät pitkävokaaliset *mee*, *tee*, *hee* -asuiset pronominit. Piirre ei ole erityisen harvinainen sen enempää lounaismurteissa ja niihin rajautuvissa murteissa kuin 1600-luvun teoksisakaan, joista valitettavasti aivan kaikki eivät Kainoon sisälly. Flachseniuksen pitkävokaalisten pronominiin käyttö eroaa *Rudimentassa* tavattavasta myös siinä, että Häkkisen esille nostamassa ruumisarsnassa (Flachsenius 1680) pitkävokaalisenä tavataan myös *see*-pronomini (esim. mainitun teoksen sivulla A3a), joka *Rudimentassa* on *se*-asuinen. Teoksia yhdistää tosin myös se, että Flachseniuskin on tavallisemman *c*-merkinnän ohella käyttänyt *k*:ta myös takavokaalien edellä (esim. *coska* s. A2a), joskin esimerkiksi Flachseniuksen käyttämä kirjoitusasu *cuka* (s. A4b) on vieras *Rudimentalle*, jossa tavataan vain *kuca* ja *cuca*.